

Aare RAID *

TAANI OSA USA JA NATO SÕJALISES INFRASTRUKTUURIS

Pärast Teise maailmasõja lõppu jäi Lääne-Euroopa riikide julgeoleku põhigaranteerijaks USA, hiljem lisandus talle ka Põhja-Atlandi lepingu-organisatsioon (NATO). Skandinaavia riigidki (v. a. Rootsi) sidusid oma julgeoleku nii USA kui ka NATO-ga. Taani ja Norra olid saanud sõja käigus isikliku kogemuse okupatsioonist. Nende riikide osa USA ja NATO sõjalises infrastruktuuris on olnud erinev ning muutunud vastavalt aja-järgu nõuetele. Seejuures on kõige stabiilsem roll olnud Taanil, tema ülesanne on konfliktsituatsiooni korral sulgeda väinad NSV Liidu laevadele.

On huvitav ja ka kasulik teada, kuidas üks suurriik, nimelt USA on korraldanud oma strateegiliste huvide kaitse ja kohaloleku Euroopas ilma sõjalise kohalolekuta.

Taani on huvipakkuv oma territooriumi suuruse ja reljeefi tõttu. Ta on Eestile paljuski sarnane. Lisaks selgitab Taani näide nii võõrvägede kohalolekuga seonduvat kui ka nende puudumise võimalikkust. Kui USA suudab edukalt kaitsta oma strateegilisi huve oma territooriumist nii kaugel asuvas riigis kui Taani ilma sõjalise kohalolekuta, miks ei peaks NSV Liit saama seda teha Balti riikide territooriumil.

Sellest lähtuvalt on vaadeldud lähemalt Taani osa USA ja NATO sõjalises infrastruktuuris.

Teise maailmasõja ajal, 9. aprillil 1941, sõlmiti Washingtonis USA ja Taani eksiilvalitsuse vahel kahepoolne kokkulepe, nn. Gröönimaa kaitse kokkulepe.¹ Selle lepinguga anti USA-le õigus omada sõjaväebaase Gröönimaal, et kaitsta Põhja-Ameerika territooriumi Teise maailmasõja lahingute käigus. Lepingu X artikkel nägi ette Gröönimaal olevate USA baaside üleandmist Taanile, kui lakkab eksisteerimast oht rahule ja julgeolekule Põhja-Ameerikas.

Teise maailmasõja jooksul asutas USA Gröönimaal mitmeid baase oma sõjajõududele, sõja lõppedes oli seal 13 armee- ja 4 laevastikubaasi. Sõja kulg oli näidanud USA-le Gröönimaa baaside kasulikkust. 1945. aasta novembris koostas USA Sõjaväe Staabiülemate Ühendkomitee valitsuse jaoks loetelu maailma erinevates osades asuvatest kohtadest, kus oleks vajalik USA sõjaliste baaside olemasolu.

Loetelus oli üle 30 nimetuse, kusjuures eraldi oli märgitud üheksa paika, kus USA baaside olemasolu peeti eriti vajalikuks. Nende üheksa seas oli ka Gröönimaa. 1946. aasta juunis vähendas Staabiülemate Ühendkomitee eriti tähtsate kohtade arvu kuueni, mille hulka aga endiselt kuulus Gröönimaa.²

Aastail 1946—1948 tõstatas Taani mitmel korral USA ees küsimuse baaside üleandmisest Taanile vastavalt sõlmitud kokkuleppele. USA tuli Taani nõudmistele osaliselt vastu, kuid jätkas ka samas oma sõjalist kohalolekut Gröönimaal. Narssarssuaqi baas anti Taanile üle 1946. aastal, kuid USA lennuvägi kasutas selle baasi rajatisi kuni 5. veebruarini 1951, endiselt hoidis USA enda käes Søndre Strømfjordi lennuväebaasi. Samuti jäid USA sõjaväelastega mehitatuks saarel asuvad meteoroloogijaamad.

* Eesti Teaduste Akadeemia Filosoofia, Sotsioloogia ja Oiguse Instituut. 200105 Tallinn, Estonia pst. 7. Estonia.

¹ Kokkulepe ratifitseeriti Taani parlamendis alles pärast maa vabastamist. Ratifitseerimine toimus 16. juunil 1945.

² Foreign Relations of the United States 1946, Vol. 1. US Government Office, Washington, D. C., 1969, 1174.

1948. aasta kevadeks sai selgeks, et Taani ja USA seisukohad baaside edasise staatuse osas jäid jätkuvalt erinevaiks. Taani tahtis, et USA annaks kõik oma Gröönimaal asuvad baasid talle üle, USA aga soovis neid iga hinna eest hoida. 1948. aasta lõpuks — 1949. aasta alguseks oli USA suutnud Taanit veenda, et suurriigi tahtmist ei ole nii kerge murda.

Uhelt poolt oli selge, et USA-le ei olnud Gröönimaa mitte ainult vajalik vahepunkt Põhja-Ameerika ja Lääne-Euroopa vahel, vaid tal oli oluline strateegiline tähtsus USA tuumapoliitikas. Samas sai Taanile selgeks, et ta üksinda ei suuda ohu korral kaitsta nii kauget ja suurt territooriumi.³

Uhenduses NATO loomise kavadega leidis Taani, et NATO raamides on ilmselt rohkem võimalusi Gröönimaa probleemi lahendamiseks kui kahepoolsetel läbirääkimistel USA-ga.⁴

1950. aastal, seoses sõja puhkemisega Koreas⁵, pöördus Staabiülemate Ühendkomitee USA valitsuse poole palvega küsida Taani nõusolekut lisabaasideks Gröönimaal⁶.

Nüüd oli ka Taanile lõplikult selge, et lootused likvideerida USA baasid Gröönimaal ei saa teoks. Oli ka ilmne, et saarel asuvad USA baasid suudavad ja tahavad ohu korral kaitsta Gröönimaad, mida Taani ise ei ole ilmselt suuteline tegema.

27. aprillil 1951 sõlmiti Kopenhaagenis Taani ja USA vahel uus kahepoolne kokkulepe baaside kasutamise kohta Gröönimaal. Kokkuleppe kehtivusajaks määrati NATO eksisteerimise aeg. Vastavalt kokkuleppele võtavad Taani ja USA koos vajalikke ja vastavaid meetmeid, et vastutada ühiselt Gröönimaa eest kooskõlas NATO plaanidega. USA-le kui NATO liikmele anti õigus aidata Taanil luua ja mehitada sõjalisi tugipunkte kohtades, mis on vajalikud Gröönimaa kaitseks. Samaaegselt öeldi välja, et Taani ei ole üksinda suuteline Gröönimaad kaitsma. Kokkuleppe alusel võib USA Taani nõusolekul kasutada viimasele alluvaid sõjalisi tugipunkte saarel, sama õigus on Taanil ka seal asuvate USA baaside suhtes.

USA sõjaväele on lubatud vaba juurdepääs ja ühenduse pidamine baaside vahel kogu Gröönimaa territooriumi ulatuses, kaasa arvatud territooriaalveed. USA on omalt poolt lubanud austada ja järgida kõiki kohalikke seadusi, tavasid ja eeskirju.⁷

Oma geograafilise asukohaga kujutab Taani olulist strateegilist tugipunkti Kesk- ja Põhja-Euroopa ning Läänemere ja Atlandi ookeani vahel. NATO liikmesriigina kuulub talle tähtis osa NATO põhjatiiva kaitsesüsteemis, talle on antud ka SLV Schleswig-Holsteini liidumaa ja Hamburgi kaitsja roll.⁸ Lisaks sellele peab Taani sulgema NSV Liidu ja teiste Varsavi Lepingu Organisatsiooni (VLO) liikmete sõjalaevadele väljapääsu Läänemerest Põhjamerre.

1949. aastal, seoses NATO moodustamisega, kerkis üles küsimus võrvägede võimalikust paigutamisest Taani territooriumile. Naabermaa Norra keeldumine võrvägede lubamisest oma pinnale, lisaks poliitilised kaalutlused seoses kartusega lõhkuda õrna liberaal-konservatiivset valitsuskoa-

³ Gröönimaa territoorium on 2 175 600 km² ja elanike arv 1985. aastal 53 000 (ENE-2, 3, 237).

⁴ NATO moodustamise leping kirjutati alla 4. aprillil 1949 Washingtonis ja see jõustus 24. augustil 1949. Lepingu sõlmisid USA, Suurbritannia, Prantsusmaa, Belgia, Holland, Island, Itaalia, Kanada, Luksemburg, Norra, Portugal ja Taani. Hiljem ühinesid sellega Kreeka ja Türgi (1952. a.), SLV (1955) ja Hispaania (1981). Prantsusmaa astus 1966. aastal välja NATO sõjalisest organisatsioonist. Leping sõlmiti 20 aastaks. 1969. ja 1989. aastal pikendati NATO lepingut veel 20 aastaks.

⁵ Korea sõda algas 25. juunil 1950 ja lõppes Panmundžoni vaherahuga 27. juulil 1953.

⁶ Foreign Relations of the United States, Vol. 1. Department of State, Washington, D. C., 1974, 302.

⁷ Duke, S. United States Military Forces and Installations in Europe. Oxford, 1989, 42.

⁸ Samas, 40.

litsiooni, ajendasid ka Taanit selles suhtes tegema keelduvat otsust. Kuid see otsus ei kehtinud Gröönimaa suhtes.

Olgu märgitud, et 1960. aastal keeldus Taani *Folketing* (parlament) paigutamast oma territooriumile (kaasa arvatud Gröönimaa) tuumarelvat. See keeld on kehtiv rahuaja tingimustes, mitte sõja- või kriisiolukorras.

Kaitsepoliitikas tugineb Taani kriisi- või sõjaolukorras oma NATO partnerite abile, nähes ette abijõudude saabumist teistelt lepinguosalistelt.

1976. aastal sõlmis Taani USA-ga kokkuleppe, millega lubab viimasel omada mõningaid ettevalmistatud lennuväebaase Taani territooriumil. Need on baasid, mis on ette nähtud USA abijõudude majutamiseks Taanit ähvardavas sõja- või kriisiolukorras. Rahuajal puudub baasides USA personal.

27. veebruaril 1976 võttis Taani vastu seaduse välisriikide sõjalaevade ja -lennukite sisenemise kohta Taani territoriaalaladele rahuajal. Seaduse alusel on välisriikide sõjalaevadel õigus läbida Taani territoriaalvesi, kui eelnevalt on saadud vastav luba diplomaatiliste kanalite kaudu. Sealjuures ei või laevad oma teekonnal läbi territoriaalvete teha neis peatusi ega seista ankrus. Seda võib teha ainult vastava eriloa saamise korral. Samuti tuleb sõjalennukite ülelend kooskõlastada diplomaatiliste kanalite kaudu.

1982. aastal nõustus Taani NATO Euroopa ülemjuhatuses plaaniga kiirabijõudude paiskamiseks Taani territooriumile kriisi- või sõjaolukorras. Selle alusel saabub Taani viis USA ja kaks Suurbritannia lennuväe eskadrilli ning umbes 13 500-meheline Briti jalaväebrigaad. Lisaks veel mõned väiksemad üksused Kanadast ja Hollandist. Nende abijõudude jaoks on Taani territooriumil ette valmistatud materiaalosadega (kütteenõud, lahingumoon jm.) tugipunktid. Tugipunktides ei asu raskerelvastuse, näiteks tankide varusid.

Järgnevas on antud ülevaade praegu Taanis asuvatest USA ja NATO tugipunktidest.

1951. aasta kokkuleppe 3. artikli alusel anti Gröönimaal asuv Grønne-dali baas tagasi Taani kontrolli alla. Kuid selle eest Narssarssuaqis olev baas läks uuesti üle USA-le ja tema kätte jäi ka Søndre Strømfjordi baas. Aastail 1951—1952 ehitas USA välja Thule õhujõudude baasi.

1960. aastate algul, seoses ballistiliste rakettide arvu ja osatähtsuse kasvuga NSV Liidu relvastuses, sai USA-le vajalikuks, et tal oleksid varajase hoiatuse jaamad NSV Liidu ballistiliste rakettide võimalikel löögisuundadel. Gröönimaa oli üks paiku kõige otsemal võimalikul löögisuunal.

Ühenduses asjaoluga, et NSV Liidu poolt kasvas oht USA julgeolekule, võttis viimase valitsus 1. jaanuaril 1958 vastu otsuse ehitada kolm ballistiliste rakettide lennu varajase avastamise radarijaama. Nende ülesandeks oli anda USA strateegilise lennuväe juhatusele vajalik ajavaru strateegilise lennuväe õhukütõstmiseks ja vastulöögi andmiseks. Üks kolmest radarist ehitati Thule baasi. Ülejäänuid asub üks Clearis (Kanada) ja teine Fylingdalesis (Suurbritannia).

Thule radari ülesandeks on varustada Põhja-Ameerika õhukaitset teabega NSV Liidu ballistiliste rakettide võimalikust löögist, rakettide trajektooriga ja arvutuslikust löögikohast. Saadud informatsioon saadetakse otse Põhja-Ameerika õhukaitse komandopunkti Cheyenne Mountaini Colorado osariigis. Sealt läheb informatsioon edasi strateegiliste õhujõudude peakorterisse ja teistesse vajalikesse ametkondadesse.

Thule baasi teine ülesanne on jälgida ja võtta vastu telemeetrilist informatsiooni, kontrollida ning juhtida USA sõjalise otstarbega satelliitide lende polaarorbiidil.

Thulest umbes 36 km kaugusel asub P-Mountainis asub USA õhujõudude 1983. sidekomando, mis kontrollib õhuliiklust ja peab sidet Kanada õhujõudude hoiatusjaamaga, mis asub Thulest umbes 560 km põhjapool.

Lisaks eeltoodule on Thule ülesandeks olla baasiks tankurlennukitele ja sõjaolukorras pommitajate B-52 hajutamisel. Baasis on ühtaegu suurim lennuväe kütusevaru hoidla. Seal asub umbes 380 000 m³ lennukikütust. Thule baasis töötab 1400 inimese ümber, neist ligi 800 on taanlased.

Søndre Strømfjordi õhujõudude baasi kasutatakse suuskadega varustatud C-130 transpordilennukite asupaigana ja lennukite vahemaandumispunktina teekonnal Põhja-Ameerika ning Euroopa vahel. Baasi ülesanne on samuti olla varustuspunkt neljale varajase hoiatuse kaugsüsteemi radarile. Lisaks eeltoodule asub baasis sidesüsteemide keskus, mis abistab ka tsiviillennuliiklust Põhja-Atlandi õhuruumis ja polaarlennuliinidel.

Varajase hoiatuse kaugsüsteemi neli radarijaama ehitati 1960. aastatel. Esimene radarijaam asub Holsteinsbergist lõuna pool Qiquatoqais, teine Sondrestromi lähedal, kolmas Angmagssaliki lähedal ja neljas Kulusuki saarel.

Radarijaamade ülesanne on hoiatada Põhja-Ameerikat NSV Liidu lennuväe võimalikust rünnakust ja toimida osana radarijaamade süsteemi ahelas Põhja-Ameerika ning Euroopa vahel. Satelliitide tehnoloogia arengu tõttu on eelmainitud ülesande täitmise praegusajal osaliselt üle läinud jälgimisjaamadele kosmoses. Kuid kosmoses olevad satelliidid ei suuda teha kõike seda, mida on võimalik teha maapealsel radarijaamal: nimelt avastada madalalt lendavaid pommilennukeid ja tiibrakette.

Baasid Narssarssuaqis ja Qanaqis on sidesüsteemide keskuste asukohaks.

Angissoqis asub USA finantseeritav ja taanlastega mehitatud merejõudude navigatsioonijaam.

Taanile kuuluvatel Fääri saartel on kaks USA tugipunkti. Ejdes asub USA finantseeritav ja taanlastega mehitatud merejõudude navigatsioonijaam. Sornfellis on radarijaam, mis kuulub Atlandi ookeani põhjaosa sideülekandesüsteemi. See sidevõrk ühendab USA-d Islandi kaudu Suurbritanniaga.

Bornholmi saarel Dueoddes asub jälgimisjaam, mis fikseerib Plesetskis toimuvaid NSV Liidu raketikatsetusi. Jaama finantseerib USA, kuid personal on taanlased.

Taanis on ette valmistatud viis tugipunkti USA ja NATO lennuväele. Älborgis asub USA hävitajate F-16 eskadrillile ettevalmistatud varustus- ja tugibaas.

Karupis asuv baas on nii USA kui ka NATO tugipunkt. See on ette nähtud USA hävitajatele F-16 nende saabumisel kriisi- või sõjaolukorras. Nende jaoks on seal loodud laskemoona varud, NATO vajadusteks asuvad baasis õli- ja määrdeainevardud. Baasis on samuti USA ja Taani ühendatud õhukaitse keskus ja NATO Euroopa ülemjuhatus sidekeskus.

Skrydstrupis asuvad NATO infrastruktuuri lennuväli ja USA õhujõudude relvastuse ning sõjamoona laod. Baas on ette nähtud ka USA hävitajate F-16 paigutamiseks.

Tirstrupis asuvad NATO infrastruktuuri lennuväli ning USA relvastuse ja lahingumoonala laod.

Vardeli baasis asuvad USA õhujõudude laod. See on ka mõeldud USA hävitajate F-16 asukohaks.

Nimetatud viis baasi mehitatakse USA õhujõudude poolt ainult sõjaniing kriisiolukorras. Rahuajal ei ole neis baasides USA personali ega lennukeid. Kuid baasid on ette valmistatud nende kiireks vastuvõtuks.

Viborgis asub NATO ühtse sidesüsteemi üks keskusi — telegraafi automaatne ülekandejaam.

USA baaside olemasolu Taanis ja tema ülemereterritooriumil on olnud paljude sisepoliitiliste kriiside ja konfliktide allikas. 1953. aastal anti Gröönimaale riigi põhjaprovintsi staatus ja ta muutus Taani Kuningriigi

autonoomseks osaks. Enne seda oli ta koloniaalmaa. 1979. aastal avardati Gröönimaa autonoomiat veelgi.⁹

Tuline poliitiline debatt tekkis Gröönimaa ja Taani vahel seoses USA otsusega moderniseerida Thule baasis olev radarijaam 1986. aasta lõpuks. Gröönimaa vasakpoolne partei *Inuit Ataqatigiit* väitis, et Thule radarijaama moderniseerimine on 1972. aasta raketitõrjelepingu rikkumine.¹⁰ Põhjendati seda asjaoluga, et uut radarisüsteemi võib kasutada aktiivse raketikaitse elemendina ja isegi strateegilise kaitsealgatuse komponendina. Taani *Folketing* võttis seisukoha, et uuel radaril on ainult kaitseiselumise, ja et Gröönimaal on vaid autonoomia siseasjades, siis otsustab küsimuse *Folketing*'i arvamus.

Inuit'i liider Aqaluk Lynge süüdistas Taani valitsust riigi välis- ja kaitsepoliitika liiga ühekülgse teostamises. Ta nõudis parlamendikomisjoni moodustamist uue radarisüsteemi uurimiseks, et välja selgitada, kas on rikutud raketitõrje lepingut või mitte.

Opositsioonipartei *Siumut*'i liider Jonathan Motzfeldt eitas süüdistuse paikapidavust ja pidas baasi olemasolu väga vajalikuks Gröönimaa majanduselule. Thule baasis leiab tööd üle 1000 gröönimaalase.

Kestev konflikt Thule radari ümber kutsus 1987. aasta märtsis esile Gröönimaa valitsuse errumineku. Konflikt süvendas ka osa Gröönimaa elanike arusaama Taani valitsuse neokolonialistlikust suhtumisest saare elanike probleemidesse, sest nende arvamusel ei arvestatud. Saare elanikud tundsid end olevat surutud kahe suurriigi sõjalise võimuvõitluse vahele, ilma et keegi nendelt selleks luba oleks küsinud või kavatses seda tulevikus teha.

Samuti on palju Fääri saarte elanikud¹¹ rahulolematud Taani kuulamisega NATO koosseisu. See tõmbas need saared automaatselt organisatsiooni kaitseüsteemi, ilma et saarte elanikega oleks konsulteeritud sellel teemal.

14. aprillil 1988 esitas opositsioonis olev Taani sotsiaaldemokraatlik partei *Folketing*'is resolutsiooni, milles nõuti Taani valitsuselt oma liitlaste informeerimist sellest, et Taani keeld paigutada tuumarelvade rahuajal riigi territooriumile kehtib ka sadamate kohta. Ettepanek oli otsene väljakutse USA ja Suurbritannia merejõududele, kes järgivad oma laevade suhtes vaikimise poliitikat. Nad ei eita ega jaata tuumarelvade olemasolu

⁹ Gröönimaal on Taani *Folketing*'is (parlamendis) kaks saadikukohta. Välispoliitikat ja riigikaitset teostab ning valuutaoperatsioonide ja loodusvarade kasutamist kontrollib Taani valitsus. Siseasjades on Gröönimaal täielik autonoomia. Tal on seadusandlik 23—26-liikmeline parlament (*Landsting*), kõrgeim võim kuulub 3—4-liikmelisele valitsusele (*Landsstyre*). Poliitilistest parteidest on tähtsamad sotsiaal-demokraatliku suunaga *Siumut* (asut. 1979), pahempoolse orientatsiooniga *Inuit Ataqatigiit* (asut. 1977) ja konservatiivne *Atassut* (asut. 1978). Gröönimaa kuulus alates 1973. aastast Euroopa Majandusühendusse, kuid astus sealt rahva nõudmisel 1. veebruaril 1985 välja.

¹⁰ 6. mail 1972 kirjutati Moskvas alla leping NSV Liidu ja USA vahel ballistiliste raketite tõrjesüsteemide piiramise kohta. Leping jõustus 3. oktoobril 1972 ning see keelustab ballistiliste raketite tõrjesüsteemid mõlema riigi kogu territooriumi ulatuses. On lubatud ainult kaks süsteemi: üks riigi pealinna kaitseks ja teine ühe ballistiliste raketite süsteemi kompleksi kaitseks. Leping lubab ballistiliste raketite tõrjesüsteemides kasutatavaid radareid moderniseerida, kuid neid ei tohi täiustada uute süsteemidega.

NSV Liit süüdistas USA-d lepingu rikkumises seoses Thule radari moderniseerimisega. Sisuliselt ehitas USA vana asemele uue jaama. USA omalt poolt põhjendas seda sellega, et ta ehitas uue tänapäevase seadme, kuid ei ehitanud uut süsteemi. Seda ei pea USA lepingu rikkumiseks. USA lubas samuti demonteerida vana radarijaama antennid. Kuid see žest ei ole «Jane's Defence Weekly» järgi (20. juuni 1987, lk. 1321) mitte niivõrd poliitiline kui võrd praktiline. Nimelt segavad vana radariseadme antennid uue radari tööd.

Teatavasti süüdistas USA 1980. aastate lõpul omalt poolt NSV Liitu seoses Krasnojarski radarijaama ehitamisega eelmainitud lepingu rikkumises. Pärast paljusid vastuväiteid tunnistas NSV Liit 1989. aastal oma süüd ja lubas radari likvideerida.

¹¹ Fääri saarte pindala on 1399 km² ja 1984. aastal oli seal 45 000 elanikku. 1948. aastast on saartel sisemine omavalitsus (ENE-2, 3, 81).

oma Taani sadamaid külastavatel laevadel. Nii käituvad nad ka oma teiste liitlaste suhtes.

Selle nõudmise tulemusel tekkis USA ja Taani suhete madalseis, sest resolutsiooni läbimineku korral oleks tekitatud kriisilukord kogu NATO-s. Samaaegselt süvenes resolutsiooni esitamise tõttu ka riigis endas poliitiline kriis, mis lõppes ennetähtaegsete parlamendivalimistega. Need toimusid 10. mail 1988 ja jätsid siiski võimule konservatiivse koalitsiooni-valitsuse eesotsas Poul Schlüteriga.

Resolutsiooni vastastel õnnestus veenda valijaid, et selle vastuvõtmine seaks ohtu NATO paindliku vastulöögi taktika ja mõjuks halvasti ka Taanile endale. Läänemere sissepääsul asuva riigi kaitsevõime on suuresti sõltuv liitlaste laevastiku abist. Nõnda võib liitlaste laevastik Taani abistamisest üldse lahti öelda.

Selline argument ei kõla rahuaja tingimustes veenvalt, sest sõjaolukorras lubab Taani niigi oma territooriumile tuua tuumarelva. Kuid siin peeti silmas eelkõige soovi USA-d ja Suurbritanniat mitte ärritada.

Missugune võiks olla Taani kaitsepoliitika areng tulevikus ning USA ja NATO mõju sellele protsessile? Ilmselt saab selle vaatluse käigus selgitada neid momente ja põhjusi, mis mõjutavad Taani otsuseid Põhja-Euroopa tuumarelvavaba tsooni idee realiseerimisel.

Tuginedes Põhja-Euroopa tuumarelvavaba tsooni ideele, on Taani sotsiaaldemokraatlik partei korduvalt välja pakkunud mõtet muuta Taani nõusolekut tuumarelvaga paigutamiseks oma territooriumile kriisi- ja sõjaolukorras. Seejuures ei nõua sotsiaaldemokraadid Taani väljaastumist NATO-st ja soovivad ka liitlastelt abi Taanile kriisi- või sõjaolukorras.

Taanil on oma negatiivne kogemus tuumarelvaga olemas: 21. jaanuaril 1968 kukkus New Yorgi osariigi Plattsburghi lennuväebaasist pärit pommitalennuk B-52 Gröönimaa kohal alla. Lennuki pardal oli neli tuumapommi, mis avariis purunesid. Avariikoha ümbruskond saastus radioaktiivselt. USA sõjavägi vedas nelja kuu jooksul kümneid tuhandeid kuupmeetreid radioaktiivset lund, jääd ja vett USA-sse, kus need maha maeti.¹²

Sotsiaaldemokraadid leiavad, et Taani kaitsepoliitika eesmärgiks peab olema tagada rahu ja näidata valmisolekut Taani demokraatia kaitsmiseks. Taani kaitsepoliitika peab partei arvates olema ühesuunaliselt kaitseiseloomuga, rahu taotlev ja selles peavad puuduma kõik elemendid, mis ei vasta nimetatud nõuetele. Kuid samal ajal peab Taani kaitsepoliitika näitama võimalikule agressorile, et riik on suuteline andma tugevat vastulööki.

Taani Sotsialistlik Rahvapartei toetab samuti mitteründavat kaitsepoliitikat ning leiab olevat vajaliku tavarelvastuse piiramise ja selle vähendamise kogu maailmas. Taani puhul tuleks sellega alustada lennukite F-16, allveelaevade, tankide ja muu tuumarelvaga kasutamiseks sobiva sõjatehnika piiramist.

Vasakpoolne Sotsialistlik Partei nõuab Taani väljaastumist NATO organisatsioonist.

Taani kaitsepoliitika mitteründavat kontseptsiooni toetab ka Radikaalne Vasakparte.

Parempoolsed parteid — Konservatiivne Partei, Liberaalne Partei, Demokraatlik Keskparte ja Kristlik Rahvapartei — peavad riigi kuulumist NATO organisatsiooni Taani kaitsepoliitika nurgakiviks. Taani kaitsestrateegia peab baseeruma edasinihutatud kaitsele ja tuginema NATO abijõududele. NATO sõjalises doktriinis nähakse ette tavarelvastusega kalaleitungi korral võimalus vastulöögi tuumarelvaga.

Parempoolsete parteide arvamus toetavad ka riigi sõjalised ringkonnad. Nad leiavad, et ainult kaitseiseloomuga mitteprovokatiivne kaitse-

¹² Narrative Summaries of Accidents Involving US Nuclear Weapons 1950—80. US Department of Defence, Washington, D. C., 1980, 30.

poliitika ei ole vastuvõetav liitlastele. Selline poliitika ei taga küllaldast kaitset Taanile, sest puudub vajalik geograafiline sügavus vaenlast väljakurnava efektiivse kaitsetaktika jaoks. Lisaks sellele puudub küllaldane õhukaitse riigi territooriumil asuvatelt lennuväljadelt, võimalik agressor tunneks end õhuruumi peremehena. Ainult kaitsele orienteeruv kaitsepoliitika ei suuda tagasi lüüa õhu ja mere teel tehtavat sissetungi ning sellise kaitse küllaldane väljaarendamine oleks majanduslikult väga kulukas.

Taani sõjajõududes on 30 960 meest, neist 4500 õhu- ja 6000 merejõududes. Nende kasutada on 100 lennukit, 350 tanki, 310 tankitõrje raketiseadeldist, 1090 jalaväe lahingumasinat ja soomustransportööri, 1750 kahurit ja miinipildujat, 7 allveelaeva ja 10 suuremat (veeväljasurvega üle 1200 tonni) laeva.¹³

Taani arvestab mobilisatsiooni korral 100 000-mehelise regulaararmee, neist 72 000 kuulub maavägedesse, 9600 mereväkke ja 16 800 õhujõududesse. Lisaks neile on veel 70 000—80 000-meheline vabatahtlikest koosnev maakaitsevägi.¹⁴

1988. aasta jaanuari algul jõudsid valitsev konservatiivne koalitsioon ja opositsioonis olev sotsiaaldemokraatlik partei kokkuleppele, et Taani kaks suurimat sõjalaeva (veeväljasurvega 2030 tonni) — fregatid «Peder Skram» ja «Herluf Trolle» — lahkuvad aktiivsest teenistusest merejõududes ning need konserveeritakse. Mõlemad laevad on 20 aastat vanad (normaalseks kasutusajaks peetakse laevadel 30 aastat) ja teinud läbi mitmed moderniseeringud. Praegu on kumbki neist varustatud raketitega «Harpoon», laev—õhk-tüüpi raketitega «Sea Sparrow», nelja 40 mm ja kahe 127 mm kahuriga. Neid mõlemaid peetakse oluliseks laevaliikluse kaitsmisel Taani väinades kriisiolukorras.

Taani merejõudude operatsioonide osakonna ülem konradmiral Joergen Bork süüdistas riigi poliitikuid ebakompetentsuses ja kahe fregati tähtsuse mittehindamises.

1988. aasta jaanuaris oli Taani merejõudude teatel riigi laevastikus neli allveelaeva ja kaheksa pealveelaeva, mida tuntakse küll fregati nime all, kuid tegelikult on nad segu korvettidest kuni kalalaevade kaitsealuseni.

Taani merejõud tellisid uue fregati tüübist «Flex 2000». Kavas on 1990. aastatel tellida veel kolm seesugust laeva. Norrast osteti kolm allveelaeva tüüp 207, mis moderniseeritakse. Taani laevastikule kavatsatakse muretseda neli «Standard Flex 300» tüüpi alust. Need laevad on mitmetarbelised standardalused, kus on ruumid nelja konteineri jaoks. Vastavalt sellele, mis tüüpi konteineritega on alused varustatud, võivad nad täita kas raketilaeva, miinipaniija, miinitraaleri või valvelaeva funktsiooni.¹⁵

Taani 1989. aasta sõjaline eelarve oli planeeritud suuruses 1,8 miljardit USA dollarit, see on umbes 2,1% üldeelarvest. Sellest summast osa läheb 110 kasutusel olnud «Leopard I»-tüüpi tanki ostmiseks SLV armeelt. Seda tüüpi tanke on Taani armees eelnevalt olemas 120. Kavatsatakse samuti moderniseerida 106 «Centurion»-tüüpi tanki.

Kriisi- või sõjaolukorras lisandub Taani sajale olemasolevale lennukile umbes 170 USA ja Suurbritannia hävitajat.

1988. aasta aprillis ja mais arutati USA Kongressi Esindajatekojas USA sõjalist kohalolekut Euroopas. Teravalt kritiseeriti oma Euroopa liitlasi, kes ei taha kanda kulutusi ega ette valmistada vajalikke infrastruktuuri elemente USA abivägede jaoks. Otseselt heideti ette varjendite puudumist saabuvate lennukite tarvis ning vajalike õli, kütteenite ja laske-
moona varude vähesust.

¹⁴ Møller, B. Disengagement and Non-Offensive Defence in Europe. — Working Papers, 1987, nr. 2, Center of Peace and Conflict Research of University of Copenhagen, 40.

¹³ Правда, 1989, 30 янв.

¹⁵ Jane's Defence Weekly, 1988, Jan. 23, 115.

Taani vastas sellele kriitikalole otsusega ehitada abiks saabuvatele lennukitele 88 varjendit. Vahendid saadakse selleks otstarbeks NATO infrastruktuuri väljaarendamiseks ettenähtud summadest. Lisaks sellele ehitatakse veel mitmeid relvastuse, laskemoona, kütuse ja määrdeainete ladusid.

Taani kaitsejõud näevad NSV Liidu võimaliku kallaletungi korral kahte stsenaariumi. Esimese puhul, mis tinglikult peab silmas «kaitse» eesmärke, ründab NSV Liit Taanit, et kas takistada liitlaste lisajõudude saabumist läbi Taani Kesk-Euroopa sõjatandriks või hävitada Taanis ettevalmistatud lennuväljad USA ja Suurbritannia lennuüksustele, mis on võimalised opereerima VLO Euroopa idaosas või ohustama VLO mereteid Läänemerele.

Teise stsenaariumi puhul peab NSV Liit silmas otseseid ründeotsuseid ja näeb ette NATO Kesk-Euroopa rinde põhjatiiva äralõikamist. NSV Liit teostab sel korral meredessantoperatsiooni Taani vastu. Selle operatsiooni luuakse sillapea, kuhu teise eelonina tuuakse väed, mis ründavad SLV-d põhjast liikumissuuna edasi lõunasse.

Peetakse tõenäoseks ka veel võimalust, et NSV Liit püüab neutraliseerida Taani õhukaitset, et avada endale vaba tee üle Taani Suurbritannia, SLV ja Beneluxi maade ründamiseks.¹⁶

Gröönimaa kui raketirünnaku varajase hoiatuse tugipunkti tähtsus USA-le säilib ka lähemas tulevikus. Kuigi edusammud kosmosetehnoloogias on võimaldanud luua satelliite — jälgimisjaamu, mis täidavad raketirünnaku varajase hoiatuse maapealse jaama funktsioone, ei ole maapealsete jaamade osatähtsus veel kadunud. Esiteks on neid vaja kosmosevalve dubleerimiseks, sest satelliite võib suhteliselt kergesti rivist välja viia. Satelliidid ei suuda ka täita mitmeid ülesandeid, mida saavad praegu teha ainult maapealsed radarijaamad. Nii ei saa veel kosmosest avastada madalalt lendavaid lennukeid ega tiibrakette. Seega säilitavad oma tähtsuse USA varajase hoiatuse kaugüsteemi neli radarijaama Gröönimaal.

Lisaks eelöeldule on Taani valitsus teadlik sellest üsna olulisest osast, mis USA baasidel on Gröönimaa majandusel. Siia kuuluvad tsiviillennuliikluse kontroll, lennujaamade operatsioonide teostamine, elanikkonnale arstiabi osutamine, töö andmine paljudele elanikele ja muu. See kõik langeb ühte Taani valitsuse sooviga arendada elu saarel. Isegi juhul, kui saare elanikkond peaks astuma välja USA baaside edasijäämise vastu Gröönimaal, on tõenäoline Taani valitsuse vastuseis sellele sammule.

Inglise teadlane Clive Archer on olukorra väga ilmekalt lahti mõtestanud. USA kohalolek Gröönimaal on kõige sobivam lahendus mitmele julgeoleku probleemile: see aitab kaasa Põhja-Ameerika kontinendi kaitsele, väldib Gröönimaa muutumist «strateegiliseks vaakumiks», mis võib kohale tuua teisi suurriike, aitab Taanil teostada oma suveräänset võimu ala üle ja pakub vajalikke teenuseid gröönimaalastele.¹⁷

Andes USA-le õiguse baasidele Gröönimaal, andis Taani olulise panuse NATO tuumakilbi väljaarendamisse, rikkumata seejuures oma otsust võõrvägede mittepaigutamisest Taanimaa pinnale. Niisugune arvamus öeldi välja USA Senati välisasjade komisjonile esitatud ettekandes.¹⁸

Seega on ebatõenäoline, et Taani ütleks praeguses poliitilises olukorras lahti USA-ga 1976. aastal sõlmitud kokkuleppes. Eriti oluline on see Taanile, sest riigil jääb vajaka kaitsevõimsusest, et tagada endale turvalisustunne. Selle saavutamine ainuüksi oma jõududega on puhtmajandus-

¹⁶ Møller, B. A Non-Offensive Maritime Strategy for the Nordic Area. — Working Papers, 1987, nr. 3, Center of Peace and Conflict Research of University of Copenhagen, 46.

¹⁷ Archer, C. Greenland and the Alliance. — Centrepiece, 1985, nr. 7, Aberdeen University, Aberdeen, 57.

¹⁸ United States Foreign Policy Objectives and Overseas Military Installations. Congressional Research Service, Washington, D. C., 1979, 25.

likult riigile liialt kurnav ülesanne. NATO vahendite abil on riigis ära tehtud mõndagi kasulikku, millele muidu oleks pidanud kulutama oma vahendeid. Näitena võib tuua suurepärase teedevõrgu väljaehitamise. Lisaks sellele teadmine, et kriisiolukorras saabub abi liitlastelt. See kõik on küllaltki olulise tähendusega, millest üks väikeriik nii kergesti lahti ei ütle.

M. Gorbatšovi uuenduspoliitika on saanud tunnustuse osaliseks Läänes, kuid see ei ole andnud siiski turvalisustunnet Skandinaavia riikidele. Nendes maades tekitab rahutust asjaolu, et seoses sõjalise konfrontatsiooni vähenemisega Euroopa mandri keskosas, võib oodata pingete kasvu Euroopa põhjaosas. Nimelt kandub USA ja NSV Liidu Euroopa osa sõjalise vastasseisu kolle Koola poolsaare ja sealsete merede rajooni.

Loomulikult mõjuvad teisalt soodsalt viimase aja sündmused Ida-Euroopas, saavutatud kokkulepe NATO ja VLO vahel relvajõudude ja relvastuse piiramisest Kesk-Euroopas ja teised usaldust ning julgeolekut soodustavad sammud ja meetmed. Siiski on taanlastel kindlam loota ühe poole garanteeritud abile kui teise poole armulikkusele, seda eriti peale 1991. aasta jaanuarisündmusi Leedus ja Lätis.

Eestile ja kogu Baltikumile on üks olulisi küsimusi Põhja-Euroopa tuumarelvavaba tsooni loomine ja meie osalemine selles. Meile on oluline teada, kes on meie liitlased selles küsimuses ja missugustele vastuargumentidele ning seisukohtadele idee realiseerimine põrkab.

Taani puhul on meile vajalikud liitlased vasakpoolsed parteid, eriti hetkel opositsioonis olev mõjuvõimas sotsiaaldemokraatlik partei. Siin oleks meie tekkival sotsiaaldemokraatlikul parteil vägagi tänuväärne võimalus anda oma panus tuumarelvavaba tsooni idee realiseerimise praktiliste sammude väljatöötamisel oma kontaktide kaudu Taani sotsiaaldemokraatidega.

Ühtaegu tuleb endale selgesti teadvustada need vastuargumendid ja seisukohad, mis takistavad tuumavaba tsooni idee teokstegemist praegustes tingimustes, nähtuna taanlaste seisukohalt. On ka ilmselt selge, et praegu saab rääkida Taani kuulumisest tuumarelvavabasse tsooni ilma Gröönimaata.

Tormilised sündmused Ida-Euroopas, Saksamaa taasühinemine ning NSV Liidu ja USA poliitiline lähenemine võivad sobival hetkel anda vajaliku tõuke ka Põhja-Euroopa tuumarelvavaba tsooni praktilise realiseerimise mehhanismi tööle hakkamisele. Üks samm selles suunas on ka NSV Liidu otsus vähendada oma relvajõudusid Soomega piirneval alal 22 000 meheni. See on pool Soome armee suurusest. Lisaks NSV Liidu valmisolek muuta Läänemeri tuumarelvavabaks.

Maaailma praktika usaldus- ja julgeolekumeetmete kasutamisel näitab üheselt poliitilise otsuse esmatähtsust nendes küsimustes. Poolte järgnevateks vajalikeks praktilisteks sammudeks on seejärel alati võimalik leida reaalseid variante.

Esitanud P. Järve

Toimetusse saabunud
29. XII 1990

РОЛЬ ДАНИИ В ВОЕННОЙ ИНФРАСТРУКТУРЕ США И НАТО

На пути Эстонии к демократии и независимости имеется много проблем, которые связаны с присутствием частей Советской Армии на ее территории. Поэтому для будущей Эстонии важно знать, как сверхдержава может обеспечить свои стратегические интересы без прямого военного присутствия на территории малых стран.

В статье данный вопрос рассматривается на примере Дании, поскольку по размеру территории и географическому положению она вполне сопоставима с Эстонией. Затрагиваются проблемы военного сотрудничества Дании с США, обеспечения интересов США в Дании и роли Дании в военной структуре НАТО.

9 апреля 1941 г. в Вашингтоне был подписан двусторонний договор между правительством США и правительством Дании в эмиграции — Договор об обороне Гренландии. В конце второй мировой войны США имели на острове 13 армейских баз и 4 морские. По договору 1941 г. США должны были передать эти базы Дании после того, как перестанет существовать угроза безопасности Северной Америке. В 1946—1949 гг. этот вопрос был поднят Данией. Дания хотела прервать действие договора, США же хотели оставить за собой право на базы и в будущем. Дискуссия по этому вопросу закончилась подписанием 27 апреля 1951 г. в Копенгагене договора между правительствами Дании и США о праве США размещать свои военные базы в Гренландии. Сроком действия договора был оговорен срок существования НАТО. Согласно договору, Дания и США должны были принять необходимые меры для выполнения своих обязательств перед Гренландией в одностороннем и совместном порядке в соответствии с планами НАТО. Базы США в Гренландии весьма эффективно обеспечивают политические и экономические интересы и самой Дании. Многие функции, выполняемые персоналом США на острове, имеют прямые гражданские выходы и совпадают с интересами Дании на развитие острова.

США обещали соблюдать все законы, обычаи и предписания местных жителей и все возникающие разногласия разрешать путем двусторонних переговоров.

В мирное время Дания следует политике нерасположения на своей территории иностранных войск, исключая Гренландию, и нерасположения ядерного оружия, включая Гренландию.

Дания заявила, что во время кризисной ситуации дополнительная военная помощь союзникам является основой ее оборонительной политики. В 1976 г. в рамках программы о предварительном подготовленных операционных базах Дания подписала соглашение с США. В 1982 г. она присоединилась к плану НАТО о размещении войск быстрого реагирования, обязуясь в случае войны предоставить свою территорию многочисленному контингенту союзных войск: пяти эскадрильям самолетов из США, двум эскадрильям из Великобритании и британской сухопутной бригаде численностью 13 500 человек, а также подготовить хранилища в основном с боеприпасами и горючим, исключая тяжелое оружие.

В 1988 г. США выразили недовольство по поводу недостаточной подготовки нужных инфраструктур для вспомогательных войск США в странах Европы. Дания отреагировала на критику началом строительства 88 ангаров и убежищ для обслуживающего их персонала из США, а также разработкой программ возведения хранилищ и складов для боеприпасов, топлива, продовольствия и т. д.

27 февраля 1976 г. Дания приняла закон, регулирующий посещение датских территориальных вод иностранными судами, а также полеты военных самолетов в воздушном пространстве страны в мирное время. В законе оговаривалось, что на эти акции требуется получение разрешения через дипломатические каналы. Право на стоянку судов тоже предоставляется при наличии дополнительного специального разрешения.

Датская армия самая малочисленная. В настоящее время она насчитывает 30 960 человек, из них в воздушных силах 4500 и в военном флоте 6000. Основу ВМС составляют фрегаты, но сейчас они выведены из активной службы. Поэтому основная часть ВМС состоит из подводных лодок, торпедных и других малых судов. В ближайшие годы к этим судам прибавятся некоторые суда типа Станфлекс, т. е. легкие модульные суда многофункционального назначения.

Непровокационный аспект датской оборонительной политики поддерживается Социал-демократической, Социал-либеральной и Социалистической народными партиями. Датские правые партии видят в НАТО краеугольный камень датской оборонительной политики. Они заявляют, что провокационная оборонительная политика страны неприемлема для ее союзников, и у Дании отсутствует необходимая глубина территории для надежной и эффективной оборонительной тактики. Социал-демократическая партия Дании поддерживает идею безъядерной зоны в Северной Европе. Если удастся создать зону, то это и будет шагом в сторону провокационной оборонительной политики.

Учитывая свою важную стратегическую позицию, Дания признает, что ее безопасность зависит не только от политики воздержания. Для Дании важна помощь со стороны НАТО и США во время кризисной ситуации или войны. Конечно, последние события в Восточной Европе, достигнутое согласие между НАТО и Варшавским пак-

том о сокращении в Центральной Европе вооруженных сил и вооружения и другие меры безопасности и доверия повлияли положительно на политический климат в Европе. Но в то же время последние события в Литве и Латвии показали Дании, что лучше надеяться на гарантированную помощь, чем на милость другой стороны.

Эстония уже выразила свое желание присоединиться к будущей безъядерной зоне в регионе и готовность участвовать в мероприятиях, которые направлены на реализацию этой идеи. Поэтому важно найти единомышленников в северных странах.

Диалог между СССР и США, воссоединение Германии, демократические процессы в странах Восточной Европы и другие шаги могут оказать позитивное влияние на реализацию идеи безъядерной зоны.

В процессе реализации мер безопасности и доверия самым важным фактором является политическое решение. Для последующих практических шагов всегда можно найти реальные меры.

В процессе формирования НАТО Дания была постепенно интегрирована в ее систему, и в настоящее время она участвует во всех его звеньях. Дополнительно с интеграцией Гренландии и Фарерских островов в НАТО Дания прилагает максимум усилий в целях создания коллективной обороны, избегая при этом размещения иностранных войск на своей территории. Учитывая то, что Дания не имеет достаточной военной мощи для поддержания всех аспектов обороны, гарантированная военная помощь со стороны США и НАТО является для нее весьма важной.

Aare RAID

THE ROLE OF DENMARK IN THE MILITARY INFRASTRUCTURE OF THE USA AND NATO

Estonia is facing on its way towards democracy and independence a great number of problems connected with the presence of the Soviet Army units on its territory. Therefore, for the future of Estonia it is important to know how a superpower can guarantee its strategic interests without direct military presence on the territory of small states. By the size of its territory and landscape Denmark is a good example for Estonia to deal with the problem. The article examines the military alliance of Denmark with the USA and the representation of the US interests in Denmark, and the role of Denmark in NATO structure.

On April 9, 1941, a bilateral treaty between the US and the Danish exile government was signed in Washington for the defence of Greenland — Greenland Defence Agreement. By the end of World War II the USA had established 13 army bases and 4 navy bases on Greenland. Under the 1941 agreement the USA was required to surrender its bases on Greenland to Denmark when there was no longer any danger to the security of North America. The question was raised by Denmark in 1946—1948. Denmark wanted to abrogate the 1941 agreement, the USA to retain its base rights. The dispute ended by signing in Copenhagen on April 27, 1951, an agreement between Denmark and the USA for the use of the facilities on Greenland. The agreement was concluded for the duration of the North Atlantic Treaty. Under the agreement Denmark and the USA promise to take necessary measures to carry out their respective and joint responsibilities on Greenland in accordance with NATO plans. The US bases on Greenland have effectively served Denmark's political and economic interests. Many of the functions carried out by US personnel on Greenland have direct civil applications of use to Denmark's efforts to develop the island.

The USA agrees to respect all laws, customs and regulations of the local population and in the case of a dispute or a question of interpretation the matter shall be submitted to mutual discussion and any modifications that are made to the agreement shall also be made by mutual consent.

Denmark pursues a policy of not allowing peacetime stationing of foreign troops on her territory, except on Greenland, and a parallel policy of allowing no nuclear weapons on Danish soil, which includes also Greenland. Denmark has also announced that reinforcements in time of crisis or war form an important part of its security policy. In 1976 Denmark signed an agreement with the USA as part of the collocated operating base programme. In 1982 Denmark accepted the NATO's Rapid Reinforcement Plan permitting extensive allied reinforcement of Denmark, mostly by US and British aircraft (5 US and 2 British squadrons) and a British infantry brigade of about 13 500. In order to support these operations a certain amount of pre-positioned stocks had been prepared, mainly fuel and munitions, but not heavy equipment.

In 1988 the USA expressed criticism in connection with the lack of infrastructure facilities for the US reinforcement in Europe. This criticism was particularly targeted against the lack of shelters for reinforcing aircraft and host nation support in the form of munitions and fuel. Denmark has answered by embarking upon an ambitious plan to build 88 hardened aircraft shelters to protect the reinforcement aircraft and crew. There is also a programme to build a number of magazines and stores for keeping ammunition, fuel and other essential supplies.

On February 27, 1976, Denmark adopted an Ordinance Governing the Admission of Foreign Warships and Military Aircraft to Danish Territory in the time of peace. It specified that foreign warships have right of passage through the territorial sea by the advanced notification through appropriate diplomatic channels. Foreign warships are forbidden to stop or anchor during passage unless prior permission has been granted. Military aircraft also have to apply in advance for overflight permission through diplomatic channels.

The Danish armed forces are relatively small. Their size is 30960 men, from whom 4500 are in the Air Force and 6000 in the Navy. The naval forces do contain frigates, but these have been withdrawn from active service. The major part of the navy thus consists of smaller naval craft like torpedo boats, submarines, to which a number of Stanflex light modular vessels will be added which will take over many roles previously performed by specialized ships.

The non-provocative aspect of national defence policy is supported by the Social Democratic Party of Denmark as well as the Social-Liberal Party and the Socialist People's Party.

The Danish right-wing parties support the idea that NATO is a cornerstone of Danish defence policy. They believe that non-provocative defence policy alone is not sufficient for allies and Denmark is lacking the necessary geographical depth for successful and effective defence tactics.

The Social Democratic Party of Denmark supports the idea of the North European nuclear weapons-free zone. If a nuclear weapons-free zone is established, this will contribute considerably to the non-offensive defence policy.

Recognizing its important strategic location, Denmark realizes that its security depends on more than mere deterrence. For Denmark the assistance from NATO and USA would be important in time of crisis or war. Naturally the recent events in Eastern Europe, agreement between NATO and WTO on reducing military forces and arms in Central Europe and the other security and confidence measures have improved the political climate in Europe. On the other hand, however, the latest events in Lithuania and Latvia have shown to Denmark that it is better to rely on guaranteed assistance than the mercy of the other side.

As NATO's military organization was gradually set up Denmark was integrated step by step and at present participates in all the main bodies of the alliance. Additionally to the integration of Greenland and Faroe Islands with NATO, Denmark is doing her best for the collective defence effort while not having the inconvenience of an actual foreign military presence. Not having sufficient defence forces for all aspects of security the promise of outside defence assistance is highly important.

Estonia has expressed willingness to join the future nuclear weapons-free zone in the area and readiness to cooperate in actions working in the direction of the idea. Therefore, it is necessary to find allies in the Nordic countries.

The dialogue between the USA and USSR, reunification of Germany, the democratic processes in the countries of Eastern Europe and other measures may give positive impetus to the idea of the nuclear weapons-free zone.

In the process of taking security and confidence measures political decision-making is the most important. It is always possible to find realistic versions for the following practical steps.